

RITA RADEZKY

TUINARCHITECT LUCAS PIETERS ROODBAARD (1782-1851) EN DE LANDSCHAPSSTIJL

Gorredijk (Noordboek) 2021, 441 pp.,
ills. in zwart-wit en kleur,
ISBN 978 90 5615751 7, € 49,90

‘Door de aanleg van talrijke tuinen in de landschapstijl kan hij worden gezien als de belangrijkste tuinarchitect van de eerste helft van de negentiende eeuw in de noordelijke provincies.’ Tot deze conclusie komt Rita Radetzky in haar dissertatie over tuinarchitect Lucas Pieters Roodbaard (1782-1851), waarop zij in 2021 promoveerde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hoe de auteur tot deze slotsom is gekomen, is na te lezen in de rijk geïllustreerde handelseditie van haar proefschrift. Het boek is helder vormgegeven door Peter Boersma en voorzien van een omvangrijke documentatie in niet minder dan zeventien bijlagen.

Radetzky's interesse voor Roodbaard was zeker geen kortstondige bevestiging. Al in 1979 werkte zij, als student kunstgeschiedenis in Groningen, mee aan de kleine catalogus bij een tentoonstelling in het Fries Museum in Leeuwarden: *L.P. Roodbaard, architect van buitengoederen*.

Behalve een groot aantal publicaties over Friese tuinkunst in het algemeen en Roodbaard in het bijzonder, verzorgde Radetzky in 1999 al een oevrelijst met een korte biografische inleiding in de BONAS-reeks, *L.P. Roodbaard (1782-1851). Een tuinarchitect met schildersogen*. Hierin besteedde zij ook aandacht aan de niet geheel onverdienstelijke portretten die Roodbaard in opdracht van de toenmalige elite schilderde. Men mag dus veronderstellen dat het plan voor het schrijven van een monografie over Roodbaard jaren gerijpt is.

Radetzky is trouwens niet de enige die het oeuvre van Roodbaard als geheel heeft geanalyseerd. In 2012 publiceerde Stichting BONAS een tweede boek over deze

tuinarchitect: *Roodbaards Rijkdom. Landschapsparken Noord-Nederland 1800-1850, Friesland, Groningen en Drenthe*. Auteurs Els van der Laan-Meijer en Willemieke Ottens stelden zich ten doel om uit de bekende Roodbaard-tekeningen en de nog bestaande tuinen een persoonlijk ‘ontwerp-handschrift’ te destilleren. Met deze lijst van kenmerken of ‘thema's’ poogden zij in historisch-topografisch kaartmateriaal van de noordelijke provincies verdere (mogelijke) Roodbaard-tuinen op te sporen en kennis op te doen voor de restauratie ervan.

Zeker voor een ontwerper die én geen eigen archief heeft achtergelaten én niet in (archivalisch doorgaans vrij goed gedocumenteerde) overheidsdienst werkte, was er dus al best veel bekend over de man zelf, zijn familie, opdrachtgevers, tekeningen, ontwerppraktijk en kenmerken van zijn oeuvre.

Dat roept de vraag op welke lacunes Radetzky's dissertatie in 2021 nog kon vullen. Gezien de brede kennis over Roodbaard die we uit voorafgaande publicaties hebben kunnen vergaren, had het voor de hand gelegen om een van de verhaallijnen uit te werken en op deze manier tot een verdiepende interpretatie te komen. Radetzky heeft er echter voor gekozen om Roodbaard als het ware biografisch te behandelen: leven, oeuvre en netwerk, sociale achtergrond, opleiding en carrière, opdrachtgevers, beïnvloeding door en van anderen; alles wordt – vaak opnieuw – tegen het licht gehouden. De waarde van het boek zit dan ook niet zozeer in een nieuwe, originele invalshoek of vraagstelling, maar meer in de zorgvuldige uitwerking en nauwkeurige onderbouwing van een aantal voordien al aangestipte thema's.

Na een inleiding met de stand van kennis en een verantwoording van de onderzoeksopzet neemt de auteur ons mee naar vroege landschapstuinen in het buitenland, met name Engeland en Duitsland. Hier komen de *usual suspects* in beeld: Kent, 'Capability' Brown en Repton voor Groot-Brittannië en Hirschfeld, Schoch, Sckell en Von Pückler-Muskau voor de Duitse landen. Behalve deze internationale top van landschapsarchitecten komen ook Roodbaards Nederlandse tijdgenoten kort aan bod: Michael, Zoher sr., Schonck en, voor Noord-Nederland, Vlaskamp, Wese-naar, Giudici en Blum. Pas na dit overzicht wordt duidelijk dat het de auteur in dit hoofdstuk kennelijk om iets heel anders ging dan om een introductie van de beoefenaren van de vroege landschapsstijl, namelijk om de manier waarop over deze landschapsarchitecten in de secundaire literatuur is geschreven. De notie dat in Nederland nog nauwelijks onderzoek is gedaan naar sociale en politieke achtergronden, vormt de overgang naar de volgende twee hoofdstukken. Die geven gedetailleerde biografische informatie over Roodbaard, zijn ouders, opleiding, maatschappelijke positie en opdrachtgevers. We leren dat Roodbaard een maatschappelijke stijger was die erin slaagde zich een klantenkring uit adel, patriciaat en hogere burgerij te verwerven.

Met deze informatie als achtergrond gaat Radetzky vervolgens in op het oeuvre van Roodbaard. Ze komt tot een uitvoerige analyse van zijn ontwerptekeningen. Haar beschrijving van de tekeningen van de parken en tuinen biedt een schat aan informatie. Radetzky heeft hiervoor de Roodbaard-oeuvrelijst van Van der Laan en Ottens kritisch bekeken en een aantal toeschrijvingen van een groot vraagteken voorzien of zelfs doorgehaald.

Wat opvalt is dat niet de tuinen als zodanig worden geanalyseerd aan de hand van het beschikbare materiaal, maar de verschillende schets-, ontwerp- en presentatietekeningen ervan. Hierdoor treden de tuinen als ruimtelijke constructie op de achtergrond en de getekende representatie ervan op de voorgrond. Deze benadering heeft ook consequenties voor de waardering van Roodbaard: een vaardig uitgevoerde tekening is immers iets anders dan een *state of the art* ontworpen tuin.

Vervolgens neemt Radetzky ons stap voor stap mee bij de voorbereiding en uitvoering van de eigenlijke tuinaanleg en de samenwerking met stadsarchitecten, timmerlieden en leveranciers. Hier loopt de lezer als het ware op maaiveldniveau mee met Roodbaard en krijgt een boeiend inzicht in diens dagelijks werk.

Ten slotte onderzoekt Radetzky hoe Roodbaards werk werd gewaardeerd door tijdgenoten en het nageslacht. Verdienstelijk speurwerk, dat echter uiteindelijk vooral aardige gemeenplaatsen aan het licht brengt of, zoals Radetzky het positief formuleert: 'nauwelijks kritiek op het werk van Roodbaard'.

Zoals gezegd gaat Radetzky onder meer in op de invloed van de achttiende-eeuwse Duitse theoreticus en publicist Christian Cay Lorenz Hirschfeld (1742-1792) en zijn *Theorie der Gartenkunst* (1779-1785) op Roodbaard. Ook blijft niet onvermeld dat Roodbaard gebruik maakte van achttiende-eeuwse ontwerpen, die vaak via Grohmanns *Ideenmagazin für Liebhaber von Gärten* (1797) in Van Laars *Magazijn van tuin-sieraaden* (1802-1809) waren beland. Wat echter opvalt is dat zowel Radetzky als haar voorgangers deze informatie niet lijken te willen meenemen in hun analyse en conclusie. Wat zegt het over Roodbaard, wat zegt het uiteindelijk ook over de tuinkunst in de drie noordelijke provincies als de 'belangrijkste tuinarchitect' van deze streken tussen 1819 en 1851 zich nog steeds liet inspireren door vroege landschapstuinen uit de tweede helft van de achttiende eeuw? Anders gezegd: zijn de overvloedige toepassing van tuinpaden in vrij druk ogende kringetjespatronen, de stijve contouren van de bedden in ovaal- of druppelvorm, de allesbehalve natuurlijk ogende patronen voor slingerijvers, het vaak geforceerd overkomende terreinreliëf niet vrij ouderwets voor hun tijd? Kortom: valt er wellicht nog iets te zeggen over de kwaliteit van de tuinontwerpen (en niet alleen van de tekenstijl) van Roodbaard? Dat zijn vragen die in deze dissertatie mijns inziens best aan de orde hadden mogen komen.

Desondanks heeft Rita Radetzky over Roodbaards leven en werk een bijzonder gedegen, goed gedocumenteerde en lezenswaardige monografie geschreven – iets wat we over die andere Nederlandse tuinontwerpers (met name J.D. Zoher jr.) nog steeds missen.

CHRISTIAN BERTRAM